

Բնական է որ գիտութեան եւ գեղարուեստի արգի պայմանները պիտի չփնտռէինք Կոլոտի դարուն Բանասէրներու (= գրասէր) եւ հրատարակիչներու վրայ: Եւ ճիշդ այս է պատճառը որ Հայոց մէջ նոր բացուած եւ իր նախնական դանդաղ եւ յոգնեցուցիչ գործիքներով գիրք տպող մամուլներէն փոխանակ ուրաշ ընդօրինակութիւններու՝ «Ի» ընդօրինակութիւններ միայն պիտի արտադրէին: Այս ալ, կը խառնովանինք թէ անարժէք արդիւնք մը չէր: Հերիք է որ հայր գիրք ունենար, կարդար. ահա՛ բովանդակ նպատակը այդ տպագրութիւններուն: Ուրեմն պէտք չէ փնտռել ատոնց մէջ նոյն իսկ Բանասիրական ս եւ է աշխատութիւն: Իրաւ որ շատ մը գրքեր ինչ ինչ օրինակներու բաղդատութեամբ կամ թէ քանի մ'օրինակներու վրայ տպագրուած են. բանասիրական առաջին քայլ մ'է այս. բայց գիտական կամ բանասիրական օգուտ մը չէ ունեցած հայ Մատենագրութեան համար:

Կոլոտի Դպրոցին աշխատութեամբ յառաջ եկած այդ վիթխարի թարգմանութիւնը լատիներէն եւ իտալերէն լեզուներէ, ըստ ինքեան նոր են բոլորովին. ըստ ինքեան կ'ըսենք, վասն զի հայ մատենագրութեան կեանքին վրայ տարօրինակ երեւոյթ մը կը պարզուի այդ դարերուն մէջ: Երեւանցի Ոսկան Վարդապետին Աստուածաշունչի առաջին հրատարակութեան առթիւ ըրած լատինաբան սրբագրութիւնները, լաւ եւս հայերէնագիտական սրբապղծութիւնները, Կոլոտի Դպրոցին մէջ գնահատուեցան կարծես: Ղուկաս Վարդապետի բոլոր թարգմանութիւնները լատիներէնի կամ իտալերէնի դժբախտ առաջին թիւեր են եւ ոչ թէ հայացումներ: Այդ դարերուն թարգմանիչները, Ոսկանի յանդուգն նախաձեռնութենէն քաջալերուած, գամուած եւ կաղապարուած մնացին իրենց թարգմանած գրքերու քերականական ձեւե-